
Auxiliaritat i reestructuració

per M. Lluïsa Hernanz i Gemma Rigau

1. És ben sabut que en català, espanyol i altres llengües romàniques hi ha un tipus de verbs —els anomenats modals i aspectuals—,¹ el *status* dels quals ha estat objecte de freqüents controvèrsies, tant per part de la gramàtica tradicional com dins de la gramàtica generativo-transformacional (d'ara endavant GGT). El motiu de la discòrdia rau en la naturalesa híbrida de les esmentades peces verbals, a mig camí entre els verbs principals i els auxiliars. Pel que fa al seu capteniment com a auxiliars, hom pot aduir els següents fets:

1. Dins la GGT (*vid.* Newmeyer (1975)), s'ha emprat el terme «aspectual» per designar una sèrie de verbs, de significació relativament simple i bàsica, els quals serveixen per matisar el temps i/o aspecte de la forma no personal que regeixen. Un dels seus trets més característics rau en el fet que es prediquen d'oracions senceres i no pas del seu subjecte superficial. Per tal d'illustrar el que acabem de dir amb un exemple concret, comparem (1) i (2):

(1) La Maria estudia català

(2) a. La Maria *comença* a estudiar català

b. La Maria *torna* a estudiar català

És evident que les relacions sintàctiques i semàntiques existents a (1) entre «la Maria», «estudia» i «català» no resulten alterades ni a (2a) ni a (2b) amb la presència de *comença* i *torna* respectivament: el que a (2) s'inicia o es reitera no és «la Maria», sinó el fet que la Maria estudiï català. Aquesta és la raó per la qual s'ha afirmat que la funció dels verbs aspectuals és molt semblant a la de les desinències verbals: de la mateixa manera que hom pot obtenir una variant de (1) en passat o futur, és possible obtenir-ne correlats «aspectuals» del tipus recollit a (2). De fet, la gramàtica tradicional reconeix implícitament l'existència d'aquest fenomen en la seva definició del concepte de perífrasi verbal.

- a) «*Transparència*» respecte a les restriccions seleccionals
Considerem els enunciats de (1):

- (1) a. La Marta pot cantar
b. La cadira pot trencar-se
c. *La Maria pot trencar-se
d. *La cadira pot cantar

Tal com palesen (1a)-(1d), on el subjecte de *poder* pot ser [+/- Animat], aquest verb roman «neutral» quant a les exigències semàntiques del SN amb el qual concorda en l'estructura superficial; és la forma no finita la que determina l'adequació semàntica del subjecte. Altrament, hauríem d'arribar a la conclusió contradictòria que *poder* admet i no admet alhora subjectes animats i inanimats.

- b) *Passiva «discontinua»*²

Noteu que aplicant la passiva a les subordinades de (2a) i (2b) obtenim (3a) i (3b) respectivament:

- (2) a. María debe cantar *Aida*
b. El metge comença a *operar en Pere*
(3) a. *Aida* debe ser cantada por María
b. En *Pere* comença a ser operat pel metge

Si hom acceptés que a (2) hi ha dues oracions i no pas una de sola, seria impossible explicar el fet que una regla d'abast estrictament oracional com la passiva, aplicada sobre els elements subratllats de (2a) i de (2b), excedeixi els límits de la subordinada i doni lloc a enunciats en els quals la seqüència passivitzada inclou elements que a la corresponent versió activa apareixen a la principal.³ No cal dir que si a (2) substituïem *deber* i *començar* per qualsevol verb pròpiament principal, seria impossible mantenir les relacions de parafrasi observades entre (2) i (3).

- (4) a. María prometiò *cantar Aida*
b. El metge anhela *operar en Pere*
(5) a. *Aida prometiò ser cantada por María
b. *En *Pere* anhela ser operat pel metge

- c) *Règim verbal en forma no personal*

Contràriament al que s'escau amb els verbs dits «principals», l'infinitiu dependent dels modals i aspectuals mai no pot alternar amb una subordinada amb verb flexionat (llevat de l'expressió feta espanyola *puede que*):

2. Tant aquest fenomen com la manca de restriccions seleccionals constitueixen les dues proves més freqüentment utilitzades dins la literatura especialitzada per tal de demostrar el valor «auxiliar» d'una peça verbal (*vid.* García (1967), Fontanella de Weinberg (1970), Schrotten (1974), etc.). Val a dir també que els modals —com és obvi— només s'integren en el paradigma esbossat a (a) i (b) en la seva lectura epistèmica.

3. Una altra demostració de l'existència de passivització «discontinua» en el cas dels auxiliars la tenim a (1), que contrasta clarament amb (2) (*vid.* Schrotten (1974)):

- (1) *Juan comienza a atacar a Pedro, pero Pedro no comienza a ser atacado por Juan
(2) Juan desea atacar a Pedro, pero Pedro no desea ser atacado por Juan

- (6) a. *Pedro suele que bailen
 b. *La Joana tornarà que en Pere balli

d) *Impossibilitat de doble negació*

Les oracions on apareixen infinitius regits per verbs modals o aspectuals no accepten la presència de dues negacions, una de lligada a la forma finita i l'altra a la forma infinita. Aquesta possibilitat resta oberta, tanmateix, quan coapareixen dos verbs principals, ja que cada element negatiu actua sobre un domini oracional diferent:

- (7) a. *Pedro *no* vuelve a *no* dormir
 b. *En Pere *no* sol *no* fumar
 (8) a. María *no* lamentó *no* haber cantado
 b. En Pere *no* va dir que *no* sabia francès

e) *Elevació dels clítics*

Considerem els exemples de (9) i (10):

- (9) a. *La* está pegando
 b. *Hi* va pensar
 (10) a. *La lamentó pegar
 b. *Hi lamento pensar

A (9), on *estar* i *anar* són auxiliars, no hi ha cap restricció que impedeixi que el clíctic els precedeixi; ara bé, si el verb flexionat és principal, com a (10), l'anteposició esdevé impossible (tret que el clíctic vagi directament regit per la matriu). El capteniment dels verbs modals i aspectuals en aquest aspecte coincideix punt per punt amb el dels auxiliars:

- (11) a. *La* puede pegar
 b. *Hi* començaré a pensar

Els fets aplegats a (a)-(e) palesen una relació prou estreta entre el verb flexionat i la forma no personal com per a ésser comparable a la que s'estableix entre un auxiliar pròpiament dit (*haber, ser* i *estar* en espanyol; *haver, ésser, estar* i *anar* [+ infinitiu] en català) i la forma auxiliada. Més concretament, això vol dir que per tal de poder explicar de manera satisfactòria fenòmens com ara la «transparència», la passiva «discontínua», etc., caldria postular que els modals i aspectuals integren amb la forma no finita un complex verbal únic i, per tant, una oració simple en el nivell subjacent. Tanmateix, com ja ha estat remarcat al principi d'aquest treball, els verbs que estem estudiant comparteixen característiques importants amb els principals. Els elements de judici que hom pot adduir en aquest sentit són els següents:

f) *Col·locació de la negació*⁴

Del contrast entre (12) i (13), se'n deriva una diferència clara entre modals i aspectuals d'una banda i auxiliars d'una altra:

4. Tant aquesta prova com l'anàfora de complement nul són adduïdes per Zubizarreta (1982), ps. 135-136.

- (12) a. En Pere podria *no* saber-ho
 b. Pedro debería *no* contestar la carta
- (13) a. *La Joana va *no* venir
 b. *Pedro ha *no* llamado⁵

g) *Anàfora de complement nul*

El verb dependent de modals i aspectuals pot ometre's, contràriament al que s'esdevé si la forma flexionada es correspon amb un veritable auxiliar:

- (14) a. La Maria ha decidit pintar la casa, però encara *no ha començat*
 b. Juan debería dejar de fumar, pero *no puede*
- (15) a. *En Joan havia sortit aviat i en Pere també *havia*
 b. *María estaba mirando la televisión y Pedro también *estaba*

h) *Ordre lliure*

Una de les característiques més definidores dels auxiliars és que estan sotmesos a un ordre fix:

- (16) a. María *ha estado* cantando
 b. *María *está habiendo* cantado
- (17) a. La Maria *va estar* cantant tota la nit
 b. *La Maria *estigué anant* cantar tota la nit

Els modals i aspectuals, en canvi, són molt més lliures pel que fa a la seva distribució.⁶

- (18) a. Haig de *poder* cantar
 b. *Puc* haver de cantar
- (19) a. *Sigue* teniendo que trabajar
 b. Tiene que *seguir* trabajando

i) *Ruptura de la unitat verbal*

La unitat formada per *verb flexionat + forma no personal* pot presentar-se en forma discontinua (com a resultat de la inclusió d'elements parentètics, del desplaçament de l'infinitiu i els seus complements al final de l'enunciat, etc.),⁷ tant si el verb regent és principal com si és modal o aspectual; (20) i (21) són exemples d'aquesta segona possibilitat:

5. Hom podria pensar que la agramaticalitat de (13b) deriva del fet que la forma no personal sigui un participi i no pas un infinitiu. Tanmateix, noteu que en espanyol no són impossibles (bo i essent marginals) exemples com (1), on l'adverbi *no* coapareix amb un participi passat emfasitzat:

- (1) a. María fue *no MALTRATADA*, sino torturada

b. Aquella novela fue *no ya SELECCIONADA*, sino que obtuvo el primer premio

6. Això no vol dir, és clar, que entre aquest tipus de predicats no s'estableixin restriccions distribucionals de cap mena. Els enunciat següents en són un exemple:

- (1) a. María *debe volver* a cantar

b. *María *vuelve a deber* cantar

- (2) a. En Pere *solía començar* a treballar a les sis

b. *En Pere *començà a soler* fumar a vint anys

Sobre l'ordre dels verbs auxiliars en català, *vid.* Espinal (1983).

7. Rizzi (1978), ps. 12-13, il·lustra aquesta possibilitat de ruptura amb una regla concreta, la «Complex NP Shift». En tot cas, no és aquest l'únic procés sintàctic que pot provocar una discontinuïtat dins la unitat verbal.

- (20) a. Debí *comentar este lamentable incidente* hace mucho tiempo
 b. Debí hace mucho tiempo *comentar este lamentable incidente*
 (21) a. Solía *parlar de les seves velles amistats parisengues* durant l'estiu
 b. Solía durant l'estiu *parlar de les seves velles amistats parisengues*

Si a (20b) i (21b) hom substituís *deber* i *soler* per verbs auxiliars pròpiament dits, els enunciat que hom obtindria serien clarament agramaticals:

- (22) a. *Había hace mucho tiempo *comentado este lamentable incidente*
 b. *Va durant l'estiu *parlar de les seves velles amistats parisengues*

A les dificultats derivades de la contradicció —aparent o real— entre (a)-(e) i (f)-(i), hi hem d'afegir una complicació addicional, derivada del fet que les pautes normalment utilitzades en la delimitació entre auxiliars i no-auxiliars no sempre contribueixen a establir una frontera clara entre ambdues classes de verbs. Aquest fet ha estat remarcat per alguns autors, que fins i tot han suggerit que la divisió entre *items* lèxics i gramaticals és arbitrària, ja que respon fonamentalment a la tendència dels gramàtics a postular categories «discretes» allà on la llengua no reconeix més que un «continuum».⁸ De fet, hom pot constatar fàcilment que determinats verbs —considerats auxiliars per moltes gramàtiques— només parcialment s'adiuen amb el funcionament esbossat a (a)-(e). És el cas de *saber* (català i espanyol), *voler*, *querer* i altres, que accepten l'anteposició del clític, tot i que no són «transparents» respecte a les restriccions de selecció, no toleren la passiva discontinua, etc..⁹

- (23) a. María *le* quería decir la verdad
 b. En Joan *la* sap cantar
 c. En Pere *hi* vol pensar
 d. Pedro *lo* supo encontrar

Un altre cas peculiar en aquest mateix sentit ens el proporciona, tant en català com en espanyol, *poder*, el qual accepta la doble negació, malgrat que en altres aspectes es comporta com un autèntic auxiliar:

- (24) a. La María *no pot no* contestar aquesta pregunta
 b. María *no podía no* abortar¹⁰

Finalment, pel que fa a l'anàfora de complement nul, el seu abast queda limitat a un grup de verbs modals i aspectuals força reduït:

8. *Vid.* García (1967), p. 866. Sobre la qüestió dels límits «borrosos» entre categories lingüístiques, hi ha una àmplia bibliografia dins la GGT. A Bosque (1979), hom hi pot trobar una presentació força entenedora del problema.

9. Aquesta és la raó —molt possiblement— per la qual alguns autors han vacil·lat quant al *status* que calia atorgar a verbs com *querer*. Benot, per exemple, l'inclou, com veurem més endavant, dins la seva llista de verbs «incorporatius», tot i que no s'adiu amb cap de les propietats que l'esmentat gramàtic atribueix a aquesta mena de verbs. Un altre exemple interessant amb relació a l'elevació dels clítics, ens el subministren els verbs de moviment en el seu sentit literal, els quals en alguns casos admeten aquesta possibilitat, malgrat que no palesen cap altre indici d'auxiliaritat [*vid.* més endavant, exs. (73c) i (73d)].

10. Els exemples de (24) són un xic escadussers, tant en català com en espanyol, llengües que disposen d'una solució molt més adient en aquests casos:

(1) a. La María *no pot deixar de* contestar aquesta pregunta
 b. María *no puede dejar de* abortar

- (25) a. *La Maria va tornar a fumar, però en Pere no *va tornar*
b. *Juan va con frecuencia al fútbol, pero Pedro no *suele*

Ni el *status* híbrid —auxiliar i principal— dels modals i aspectuals ni les ambivalències i fluctuacions reflectides a (23)-(25)¹¹ han rebut durant molts anys una explicació satisfactòria dins la GGT, ja que els successius tractaments de què han estat objecte les esmentades peces verbals o bé n'emfasitzaven el caràcter «auxiliar», i per tant ignoraven característiques com ara (f)-(i), o bé seguien la trajectòria justament inversa, tot reinterpretant els fets de (a)-(e) de manera que no representessin un obstacle per a la suposada naturalesa «principal» d'aquests verbs.¹² Ambdues opcions, en la mesura que bandejaven parcialment els fets, resultaven insatisfactòries des d'un punt de vista estrictament empíric. Calia, doncs, cercar una solució que, ultra evitar les inadequacions de qualsevol tractament «monolític» (com a exclusivament principals o exclusivament auxiliars) per als verbs que estem estudiant, integrés de manera uniforme i simple els trets adés de verb principal, adés de verb auxiliar que semblen consubstancials a aquesta classe d'unitats lèxiques, la singularitat de les quals en llengües com el català, l'italià o l'espanyol rau justament en el seu possible comportament doble. Aquesta solució va ésser proposada per Rizzi (1978) i hom la coneix amb el nom d'*hipòtesi de la reestructuració*.

D'acord amb l'esmentat lingüista, existeixen una sèrie de processos sintàctics en italià que creen una «bifurcació» dins la classe de verbs que regeixen infinitiu:¹³

i) *Elevació de clítics*

Amb alguns d'aquests verbs, un clíctic adscrit a l'infinitiu pot aparèixer tant a la matriu com a la subordinada; amb altres verbs només és possible la segona solució:

11. Un altre fet significatiu que hom podria aduir en aquest mateix sentit el tenim en les nombroses vacil·lacions que evidencien les gramàtiques en caracteritzar i definir el concepte de verb *modal*. Un cop d'ull sobre uns quants manuals clàssics és suficient per constatar la notòria manca d'acord de llurs autors tant pel que fa a la confecció d'una llista tancada de modals, com respecte als criteris que permeten delimitar aquesta classe de predicats dels que no ho són. El mateix G. Ferrater (*vid. Les gramàtiques de Pompeu Fabra*, ps. 10 i ss.) ens ofereix una bona mostra de tot això, quan comparant les edicions de 1912 i 1956 de les gramàtiques de Fabra remarca (entre altres coses) que la llista de modals no hi coincideix punt per punt. De passada, l'autor intervé en la polèmica, tot qualificant de «desconcertant badada» el fet que Benveniste limiti la seva llista de modals a *pouvoir* i *devoir*, i es descuidi *oser*, que té un règim anàleg al dels dos primers. Potser té raó Ferrater quan atribueix les causes d'aquest «oblit» a motivacions semàntiques (no es veu gens clar, efectivament, que «gosar» sigui una modalitat). Ara bé, cal entendre, a partir d'aquí, que per a poder parlar de verb «modal» aquest ha de regir exclusivament infinitiu? Si realment fos així, hom també li podria retreure a Benveniste no haver inclòs a la seva llista verbs com ara *s'abstenir*, *persévérer*, *risquer*, etc., incapaços igualment de dur una completiva amb /*que*/ en francès (*vid. Gross 1975*, ps. 236 i 313). Si els criteris semàntics són poc rellevants, els formals tampoc no ens permeten d'anar gaire enllà. Benveniste va intuir, si més no, que *oser*, des d'un punt de vista sintàctic, difereix substancialment de *pouvoir* i *devoir*. Més que de «desconcertant badada», potser caldria parlar doncs de *savoir-faire* gramatical.

12. Pel que fa a la utilització d'aquests fenòmens —especialment l'absència de restriccions seleccionals i la passiva discontinua— com a arguments per a demostrar el caràcter principal dels modals i aspectuals, *vid. Newmeyer (1975)* i, en el cas de l'espanyol, *Hernanz (1980)*.

13. Per a una exposició més detallada dels fets que es presenten a continuació, *vid. Rizzi (1978)*, ps. 1-13.

- (26) a. Piero verrà a parlarti di parapsicologia
- b. Piero *ti* verrà a parlare di parapsicologia
- (27) a. Piero deciderà di parlarti di parapsicologia
- b. *Piero *ti* deciderà di parlare di parapsicologia

ii) *Elevació de l'objecte dins les impersonals amb /si/*

Dins les construccions impersonals amb /si/, l'objecte directe de la subordinada pot convertir-se o no en subjecte de la principal, segons la naturalesa del verb regent:

- (28) a. Finalmente si comincerà a costruire *le nuove case popolari*
- b. Finalmente *le nuove case popolari* si cominceranno a costruire
- (29) a. Finalmente si otterrà di costruire *le nuove case popolari*
- b. *Finalmente *le nuove case popolari* si otterranno di costruire

iii) *Selecció de l'auxiliar*

En italià, els verbs poden portar *avere* o *essere* com a auxiliars aspectuals:

- (30) a. Mario $\left\{ \begin{array}{l} \text{ha} \\ *è \end{array} \right.$ voluto un costoso regalo di Natale
- b. Mario $\left\{ \begin{array}{l} è \\ *ha \end{array} \right.$ tornato a casa

Ara bé, alguns verbs que porten generalment *avere* poden acceptar opcionalment *essere* quan el verb subordinat requereix *essere*; altres verbs, en canvi, no admeten aquesta alternança:

- (31) a. Mario *ha* voluto tornare a casa
- b. Mario *è* voluto tornare a casa
- (32) a. Mario *ha* promesso di tornare a casa
- b. *Mario *è* promesso di tornare a casa

D'acord amb Rizzi, aquestes tres propietats, aparentment no vinculades entre si, poden ésser connectades i donar lloc a una generalització interessant, que afectaria la classe de predicats sotmesos al comportament anòmal il·lustrat a (26b), (28b) i (31b). Així, per tal d'explicar les dues possibles solucions estructurals que palesen els esmentats verbs amb relació a processos com els aplegats a (i)-(iii), Rizzi postula l'existència d'una *regla de reestructuració* (R) per a l'italià, és a dir, una regla regida per una classe restringida, però significativa, de verbs (bàsicament, els modals i els aspectuals), la qual transforma opcionalment una estructura subjacent bioracional en una oració simple, tot creant un complex verbal únic format pel verb flexionat i el subordinat. Mitjançant R, l'estructura originària de constituents d'una seqüència com ara (33) —reflectida a (34a)— es reanalitzaria de la manera indicada a (34b):

- (33) Gianni deve presentarla a Francesco
- (34) a. Gianni deve $\underset{O}{[}$ presentare la a Francesco
- b. Gianni $\underset{V}{[}$ deve presentare] la a Francesco

Si R s'aplica sobre (34a) derivant l'oració simple (34b), res no pot evitar que el pronom clític es mogui cap a l'esquerra del verb *devere*, amb la qual cosa hom pot arribar sense problemes a (35):

(35) Gianni *la* deve presentare a Francesco

Ara bé, si R no actua sobre (34a), l'estructura manté la seva configuració bioracional, i com a conseqüència, l'elevació del clític resta bloquejada,¹⁴ de manera que l'únic resultat viable és (33).

L'estratègia que seguirà Rizzi per a defensar la hipòtesi de la reestructuració consistirà fonamentalment a demostrar l'existència, per als modals i aspectuals, de dues possibles estructures de constituents, responsables, en darrer terme, del capteniment doble que palesen aquests predicats a (26), (28) i (31). Seguint amb els exemples anteriors, del que es tracta és de poder demostrar que (33) i (35) no solament difereixen quant a la distribució del clític, sinó també en un altre aspecte crucial: en el primer enunciat és *presentarla a Francesco* i no pas *deve presentarla* el que hi forma constituent, mentre que, en el segon, *la deve presentare* hi integra una unitat, contràriament al que s'esdevé amb *presentare a Francesco*.

Per tal de poder dur a terme la seva demostració, Rizzi aplica una sèrie de proves clàssiques de «constituència» —Moviment de QU-, Escissió, Elevació del Nus Dret, etc.— sobre cadascun dels dobles de (26), (28), (31) i altres parells similars; el resultat que n'obté li permet de verificar la seva hipòtesi: en tots els casos en què s'assumeix l'existència de reestructuració (és a dir, (26b), (28b) i (31b)), és impossible destruir la unitat formada pel verb flexionat i l'infinitiu; en canvi, si R no actua (*vid.* (26a), (28a) i (31a)), la seqüència *verb flexionat + infinitiu* pot desmembrar-se en dos constituents diferents. Vegem-ho a (36), on l'Escissió evidencia que, a (36a), *a raccontarla a Francesco* hi forma constituent, mentre que, a (36b), *a raccontare a Francesco* no:¹⁵

- (36) a. La tua disavventura, è proprio *a raccontarla a Francesco* che ho cominciato
b. *La tua disavventura, è proprio *a raccontare a Francesco* che *la* ho cominciata

Un cop presentades les línies fonamentals del treball de Rizzi (1978), intentarem, tot seguit, valorar en quina mesura les peculiaritats que els verbs mo-

14. Concretament, és la *Restricció de Subjecte Especificat* la que barra l'elevació del clític: *vid.* Rizzi (1978), ps. 5-6.

15. Els enunciats de (36) haurien d'ésser complementats amb casos en què les proves d'Escissió, *Elevació del nus dret*, etc. actuessin sobre parelles d'enunciats similars a (28) i (31). A tall d'exemple, considerem (1) i (2) [*vid.* Rizzi (1978), ps. 17-21]]:

- (1) a. Certamente si è cominciato —ma molto probabilmente non si continuerà— a costruire *queste case* con la dovuta cura
b. *Queste case certamente si sono cominciate —ma molto probabilmente non si continueranno— a costruire con la dovuta cura
(2) a. E' ad arretrare vistosamente che le truppe *hanno cominciato*
b. *E' ad arretrare vistosamente cue le truppe *sono cominciate*

A (1) s'ha assajat d'aplicar l'*Elevació del nus dret* abans i després de l'elevació de l'objecte; a (2) l'*Escissió* actua sobre seqüències amb diferent selecció d'auxiliar. En ambdós casos hom pot arribar a les mateixes conclusions que a (36).

dals i aspectuals palesen en català, espanyol i altres llengües romàniques poden ésser reinterpretades i explicades satisfactòriament sobre la base de la hipòtesi de la reestructuració.

2.

2.1. Tal com succeeix en italià (*vid. § 1 (iii)*), l'auxiliar dels temps compostos en occità és *aver* o *èsser*, segons que siguin les característiques sintàctiques del verb. Així, mentre l'auxiliar dels temps compostos dels verbs transitius és *aver*, *èsser* és seleccionat pels verbs intransitius i pronominals. Vegem-ho en els exemples d'Alibert (1935):

- (37) a. Ai cantat
- b. *Som cantat
- c. Som demorat
- d. *Ai demorat

No obstant això, quan el verb que ha de prendre l'auxiliar de temps compostos és un modal o un aspectual, aleshores l'auxiliar tant pot ésser l'exigit per aquests verbs, *aver*, com el reclamat pel verb en infinitiu.

- (38) a. A pas pogut venir
- b. Es pas pogut venir

A (38a), l'auxiliar de temps compost ha estat triat pel verb *poder*, el qual es comporta aquí com un verb principal. L'oració (38a), per tant, té estructura d'oració composta. A (38b), en canvi, el verb seleccionador ha estat el verb en infinitiu. En aquest cas, el modal actua com un verb auxiliar. L'oració té, doncs, una estructura simple. Nogensmenys, el resultat és en ambdós casos gramatical.

Contràriament a l'occità i a l'italià, ni l'espanyol ni el català —si no és en alguns parlars de les Illes Balears (Moll (1968))— no presenten tria d'auxiliar. L'únic verb per formar temps compostos és *haber/haver*. No obstant això, antigament el català disposava de dos verbs auxiliars per a l'obtenció de temps compostos: *haver* i *èsser*, els quals eren seleccionats semblantment a aquelles llengües (Moll (1952), Solà (1973)).

- (39) a. Són haguts d'anar
- b. No era pogut entrar
- c. Qui de lur riqueses no han volgut fer part a lurs parents ...
- d. Jassia no haien lur desig complir ...

La impossibilitat d'escollir l'auxiliar dels temps compostos en la majoria dels parlars del català actual i en espanyol ens priva d'un dels fets que evidencien amb major claredat el doble comportament dels verbs que estudiem, els verbs de reestructuració. Però no per això hem de concloure que el català i l'espanyol no disposen de fenòmens que admetin dues solucions estructurals per a aquests verbs. Els fets que presentem a 2.2. i 2.3. en són bona prova.

2.2. Tal com ja ha estat remarcat (*vid. exs. (28)-(29)*), en italià l'objecte de la subordinada dependent d'una principal impersonal pot passar a subjecte de la matriu només si el verb regent és modal o aspectual. Altres exemples d'aquest fenomen, a més dels ja il·lustrats, són (40) i (41):¹⁶

- (40) a. Si è promesso di costruire *le nuove case popolari*
b. **Le nuove case popolari* si sono promesse di costruire
- (41) a. Si continua a dimenticare *i problemi principali*
b. *I problemi principali* si continuano a dimenticare

En català, hom pot constatar, efectivament, una situació semblant, pel que fa a l'oposició entre (40b) i (41b):

- (42) a. **Les cases barates* s'han permès edificar aquest any
b. *Els problemes urgents* s'han començat a discutir ara¹⁷

Ara bé, val a dir que és impossible dins la nostra llengua trobar un correlat gramatical per a (41a):

- (43) *S'ha començat a discutir ara *els problemes principals*

Conseqüentment, l'únic que aquesta prova demostra és l'existència d'una dissociació en el si del grup de verbs que regeixen infinitiu en català (*prometre, prohibir, permetre*, etc. vs. *poder, començar*, etc.), però no pas que els modals i aspectuals acceptin un doble comportament, amb elevació (i, per tant, concordança) i sense, tal com s'esdevé en italià.

En el cas de l'espanyol, la situació és bastant més complexa, ja que d'entrada els parlants no responen de forma homogènia davant d'aquests enunciats. Les raons d'aquesta situació cal cercar-les en el caràcter trontollant de la concordança *verb-SN* dins les construccions amb /se/, on competeixen cada vegada de forma més clara dues solucions, la «concordada», que, com és ben sabut, és la normativa, i la impersonal:¹⁸

- (44) a. Se comen manzanas
b. Se come manzanas

L'existència d'aquest fenomen ens obligarà, doncs, a tractar el problema de l'elevació de l'objecte d'acord amb les dues variants dialectals reflectides a (44).

Per als parlants que empren de forma preferent, si no exclusiva, la versió no concordada de (44) i oracions similars, el correlat espanyol de (41a), (43), etc. és tan gramatical com en italià:¹⁹

16. *Vid. Rizzi (1978)*, p. 16.

17. No afecta en absolut la nostra argumentació el fet que en català el SN subratllat a (42a) vagi normalment en posició postverbal: en ambdues posicions l'oració és agramatical, car el factor rellevant aquí és la concordança, únic índex de si s'ha produït o no l'elevació.

18. Els problemes que planteja aquesta mena d'enunciats en espanyol han estat objecte de nombrosos estudis que, òbviament, no és ara el moment de comentar. Recordarem només, per la molta difusió que varen tenir fa uns quants anys, els treballs d'Otero (1972) i (1973).

19. Així, Zubizarreta (1982), per a qui oracions com (44b) són perfectament gramaticals (*vid. op. cit.*, p. 143), dóna com a bo (1) —en la seva lectura impersonal (*vid. op. cit.*, p. 151):

(1) Debe comerse las castañas con vino caliente

- (45) a. Se continúa olvidando *los problemas del desempleo*
 b. Ya se ha comenzado a discutir *los nuevos estatutos*

A (45) podem també elevar l'objecte incrustat a subjecte de la principal, i aleshores la concordança esdevé obligatòria:²⁰

- (46) a. *Los problemas del desempleo* se continúan olvidando
 b. *Los nuevos estatutos* ya se han comenzado a discutir

Dels exemples presentats a (45)-(46) hom pot concloure, doncs, que el capteniment dels modals i aspectuals coincideix substancialment, en aquesta variant dialectal espanyola, amb les dades subministrades per Rizzi per a l'italià.

Per als parlants que només accepten la versió concordada de (44), la situació és idèntica a la que tenim en català: únicament són gramaticals aquells enunciats en què s'ha materialitzat l'elevació de l'objecte incrustat i en què, per tant, hi ha concordança:

- (47) a. *Las nuevas viviendas* se comenzarán a construir pronto
 b. *Los impuestos* se deberían rebajar
 c. *Las condiciones de pago* se van a mejorar
 d. *Los programas* se volverán a imprimir en otoño

Noteu que la bona formació de (47) és independent de la ubicació dins la seqüència del subjecte elevat, que hi pot també aparèixer en posició final:²¹

- (48) a. Pronto se comenzarán (vs. *se comenzará) a construir *las nuevas viviendas*
 b. Se deberían (vs. *se debería) rebajar *los impuestos*
 c. Se van (vs. *se va) a mejorar *las condiciones de pago*
 d. Se volverán (vs. *se volverá) a imprimir *los programas* en otoño

Al marge de les divergències assenyalades a (45)-(48), les dues variants dialectals espanyoles suara analitzades coincideixen en un fet fonamental: ambdues estableixen una dissimetria clara entre els modals i aspectuals d'una banda i la

20. També en aquests exemples cal relacionar la concordança amb la bona formació dels enunciats següents:

- (1) a. Los problemas principales se olvidaron rápidamente
 b. Las manzanas se venden este año a buen precio
 etc.

La solució d'(1) és l'única possible quan el subjecte de les construccions amb /se/ va en posició pre-verbal. Conseqüentment, els enunciats de (2) són agramaticals per a qualsevol hispanoparlant, sigui quin sigui el paradigma de concordança al qual s'adscriu:

- (2) a. *Los problemas principales se olvidó rápidamente
 b. *Las manzanas se vende este año a buen precio

21. Altre cop (*vid.* la nota 17) hem d'insistir que el problema de l'ordre és irrellevant per a la nostra argumentació. Les diferències entre (47) i (48) rauen únicament en la col·locació del SN subjecte, que en català, espanyol i altres llengües integrants de l'anomenat *paràmetre de subjecte nul* (*vid.* Chomsky (1981), (1982)) gaudeix d'una gran mobilitat posicional.

resta de verbs de l'altra. L'elevació de l'objecte incrustat restarà, doncs, bloquejada en qualsevol cas si el verb matriu pertany a aquesta segona classe de predicats:

- (49) a. Se permitirá construir *las nuevas viviendas*
b. Se prohibió distribuir *los panfletos*
(50) a. **Las nuevas viviendas* se permitirán construir
b. *Los panfletos se prohibieron distribuir²²

És interessant remarcar que l'existència, dins les construccions amb /se/, de dissimetries de concordança condicionades per la naturalesa del verb regent ja va ésser observada per Bello,²³ el qual afirma que «*hay ciertos casos en que una misma frase contiene dos sustantivos diferentes, cada uno de los cuales puede considerarse como sujeto y determinar por consiguiente la forma del verbo; sucede así en construcciones cuasi-reflejas, como se debe, se puede, combinadas con un infinitivo*». Bello accepta en aquests casos tant la fórmula concordada com la no concordada («*Se pueden hallar doncellas*» vs. «*Se puede hallar doncellas*») —és a dir, admet els dos paradigmes que abans hem exemplificat—, tot i que reconeix que la primera «*sería más conforme a la práctica general*». Pel que fa al capteniment de verbs com *querer*, *pensar*, etc., es produeix la situació justament inversa: aquí la concordança és qualificada d'inadmissible: («*Se piensa* (vs. *se piensan) *abrir caminos carreteros para todas las principales ciudades*, «*Se quiere* (vs. *se quieren) *invertir los caudales públicos en proyectos quiméricos*»). Tanmateix, Bello no formula cap generalització referent a les dades que ell mateix subministra. Es limita a concloure que «*en general, la elección de sujeto, y por consiguiente la concordancia, se determina por el sentido y ofrece poca dificultad*».

És a Benot, en canvi, a qui cal atribuir el mèrit d'haver avançat substancialment en la interpretació del problema que estem estudiant. D'acord amb aquest gramàtic de finals del segle XIX, l'existència o no de concordança no és un fet més o menys irrellevant determinat pel sentit, sinó que dimana de les peculiaritats d'una classe especial de verbs, que ell denomina INCORPORATIVOS, i que coincideix, grosso modo, amb els de reestructuració. Segons Benot, digne precedent en aquest punt d'anàlisi molt més modernes, els verbs «incorporatius» s'uneixen als infinitius d'altres verbs per tal d'incorporar-hi les idees de possibilitat, voluntat, obligació, mandat, permissió, etc. I afegeix: «*No todos los verbos pueden incorporarse los infinitivos o entidades elocutivas indisolubles, según pasa con los verbos PODER, DEBER, QUERER, etc., y de ahí la necesidad de distinguir entre estos verbos incorporativos y los que no lo son, tales como PROHIBIR, PERMITIR, ORDENAR, LOGRAR, CONSEGUIR, etc.*»²⁴

Aquesta distinció, no solament es fonamenta sobre bases semàntiques, sinó que té conseqüències sintàctiques importants, ja que quan els verbs «incorporatius»

22. La possibilitat de tenir enunciats com ara (1) resta igualment tancada en qualsevol variant dialectal espanyola:

- (1) a. **Se permitirán construir las nuevas viviendas*
b. **Se prohibieron distribuir los panfletos*

23. Vid. Bello (1874), § 824.

24. Vid. Benot (1910), ps. 163-164.

apareixen dins una oració passiva amb /se/ concerten amb els acusatius plurals dependents de l'infinitiu, mentre que els verbs no «incorporatius» no hi concerten. Els exemples que segueixen són del mateix Benot:

- (51) a. En aquel sitio *pueden* fijarse carteles
b. *Se prohíbe* fijar carteles en aquel sitio
(52) a. *Suelen* tenerse abiertas las tabernas hasta la una
b. *Se prohíbe* tener abiertas las tabernas hasta la una
(53) a. No *pudieron* adquirirse los informes
b. No *se consiguió* adquirir los informes

Resumint: els fets presentats fins aquí ens han permès de constatar dos fenòmens diferents, però relacionats: d'una banda, l'existència de dues menes de verbs que regeixen infinitiu —els «incorporatius» i els no-«incorporatius»—, el comportament dels quals respecte al test de l'elevació d'objecte adduït per Rizzi difereix netament; d'altra banda, la possibilitat, en alguns dialectes, d'un doble comportament per part dels «incorporatius» que apareixen en construccions passives: una solució concordada (*vid.* exs. (47), (48), (51a), (52a) i (53a)) i una altra sense concordar (*vid.* exs. (45)), ambivalència que bo i essent acceptada per Bello amb reserves, Benot no contempla en cap moment. El que aquestes dades evidencien és, doncs, una duplictat estructural per als verbs «incorporatius» que d'antuvi només sembla assumida per una part del conjunt d'hispanoparlants. Això voldria dir que la possibilitat de verificar la hipòtesi de la reestructuració estaria sotmesa, en el cas de l'espanyol, a variacions dialectals i fins i tot idiolectals.²⁵ Tanmateix, tot seguit veurem que aquesta conclusió és més aparent que no real. Efectivament, malgrat la manca, dins la variant espanyola «normativa», per dir-ho així, d'alternances com les que tenim a (45)-(46), hom pot adduir altres elements de judici que serveixen per a illustrar-hi el doble capteniment dels verbs «incorporatius». L'argument que presentem es basa en la interrogació. Considerem l'exemple següent:

(54) ¿Se pueden fijar carteles?

(54) admet dues respostes possibles en espanyol: (55a) i (55b):²⁶

- (55) a. Sí, se puede
b. Sí, se pueden fijar

Aquesta situació no és extensible als verbs no «incorporatius», com ho demostren (56) i (57):

25. Ja s'ha remarcat al § 1 (*vid.* exs. (23) i nota 9) que determinats verbs poden tenir un règim fluctuant pel que fa a algunes de les proves d'auxiliaritat discutides en aquest treball. Fins i tot pot succeir que les fluctuacions variïn de parlant a parlant. Així, per exemple, no és del tot impossible trobar, pel que fa referència a l'espanyol, enunciats com (1):

- (1) a. ??Se quieren construir las nuevas casas en el centro
b. ??Se lograrán rebajar los impuestos en otoño

Pensem, com Zubizarreta (1982), ps. 162-163, que aquests casos són perifèrics i que caldria atribuir-los a un fenomen d'analogia amb les pautes estructurals pròpiament *nuclears* tipificades pels modals i aspectuals.

26. *Vid.* Martínez (1977).

- (56) a. ¿Se prohíbe fijar carteles?
 b. Sí, se prohíbe
 c. *Sí, se prohíben fijar
- (57) a. ¿Se ordenó rebajar los impuestos?
 b. Claro que se ordenó
 c. *Claro que se ordenaron rebajar

Altres exemples de doble resposta en el cas dels verbs «incorporatius» els tenim a (58-60):

- (58) a. ¿Se deben comprar cervezas?
 b. Sí, se debe
 c. Sí, se deben comprar
- (59) a. ¿Se suelen comprar turroneos en Navidad?
 b. Sí, se suele (hacer)²⁷
 c. Sí, se suelen comprar
- (60) a. ¿Se empezaron a asfaltar las calles?
 b. Claro que se empezó (a hacer)
 c. Claro que se empezaron a asfaltar

La gramaticalitat d'oracions com (55b), (58c), (59c) i (60c) és la conseqüència lògica dels fenòmens de concordança que abans hem tractat: si *poder*, *deber*, etc. (en una de les seves dues possibilitats estructurals) formen constituent amb l'infinitiu, el SN actua com a subjecte de les dues unitats verbals conjuntament i, per tant, concorda amb el verb flexionat. En canvi, com que *prohibir*, *ordenar*, etc. no formen constituent amb l'infinitiu, el SN s'interpretarà com a objecte de la subordinada i mai no podrà concordar amb el verb principal: això explica la agramaticalitat de (56c) i (57c). Fins aquí els fets no aporten modificacions substancials a una anàlisi que atorgui a (54) i (56a) les estructures de (61a) i (61b) respectivament:

- (61) a. Se _v [pueden fijar] carteles
 b. Se prohíbe _o [fijar carteles]

L'evidència crucial per a poder defensar un comportament doble i, conseqüentment, un procés de reestructuració en el cas dels verbs «incorporatius» ens la subministren, òbviament, els enunciats (55a), (58b), (59b) i (60b), on la manca de concordança només pot ésser explicada si postulem en aquests exemples una estructura en la qual siguin els elements sobreentesos —infinitiu i SN— els que hi formin constituent; així, (55a), posem per cas, es correspondria amb (62):²⁸

27. Quan l'anàfora de complement nul no és possible, cal recórrer a la proforma verbal *hacer* si es vol optar per la fórmula no concordada. Això no afecta el nostre argument, en la mesura en què el contrast entre els dos tipus d'estructures il·lustrat a (55) continua adequat-se a les mateixes pautes estructurals a (59)-(60). Dit amb altres paraules, *hacer* és analitzat en aquest segon cas com un element anafòric que, en recobrir els mateixos elements que un buit en l'enunciat en què apareix, no pot alterar-ne l'anàlisi de constituents.

28. Noteu que (62) coincideix amb l'estructura atorgada a (56b) i (57b), enunciats on no és possible parlar de reestructuració.

(62) Se puede [fijar carteles]
o

Que l'anàlisi de (62) és l'única possible per a reflectir la configuració estructural de (55a) ens ho demostra el fet que la solució concordada, si no apareix l'infinitiu, és clarament inviable com a resposta a la pregunta de (54) i similars:

- (63) a. *Sí, se pueden
b. *Sí, se deben
c. *Sí, se suelen (hacer)
d. *Claro que se empezaron (a hacer)

D'altra banda, les estructures proposades per al parell d'exemples de (55) reben un suport addicional si hom considera el diferent comportament que hi manifesten els clítics. Considerem (64):

- (64) a. ¿Se pueden comprar pasteles a los niños?
b. ¿Se les pueden comprar pasteles?

Notem que si assagem d'aplicar a (64b) el mateix esquema de doble resposta viable a (64a), una de les dues versions, la no concordada, serà agramatical:

- (65) a. Se les pueden comprar
b. *Se les puede

Si l'estructura atorgada als dos enunciat de (65) (fent abstracció del clíctic) fos idèntica, hauríem d'acceptar que per a *poder* i altres verbs semblants el moviment de clíctic és possible i impossible alhora, contradicció que només pot resoldre's apellant a l'existència d'un doble paradigma de funcionament per a aquestes peces verbals.

En síntesi, els fets que acabem de presentar proporcionen una base empírica important per a demostrar que els modals i aspectuals espanyols —els anomenats verbs «incorporatius» per Benot— manifesten, fins i tot en els dialectes mancats de contrastos com els de (45)-(46), notables fluctuacions de concordança dins les passives amb /se/. Aquestes fluctuacions poden ésser reinterpretades satisfactòriament postulant —mitjançant un procés de reestructuració— dues anàlisis estructurals diferents per als esmentats verbs.

2.3. Un altre dels fets que demanen una doble anàlisi com a verbs auxiliars i verbs principals per als verbs de reestructuració és l'elevació del clíctic. Un verb auxiliar com *vaig...* admet que el pronom feble complement de l'infinitiu ocupi bé la seva posició originària —posició enclítica— bé una posició proclítica, adjunta al verb finit (*vid. § 1, e*). En canvi, un verb principal com *defensar* seguit d'infinitiu no tolera que el clíctic de la subordinada sigui elevat. Observem-ho a (66):

- (66) a. Vaig anar-hi
b. Hi vaig anar
c. Defensaré anar-hi
d. *Hi defensaré anar

Ara bé, els verbs modals i aspectuals admeten, com els auxiliars, una doble posició per al clític complement del verb no finit:

- (67) a. Podré anar-hi
b. Hi podré anar
c. Terminaré de redactarla mañana
d. La terminaré de redactar mañana

Sembla, doncs, que aquesta classe de verbs actüi com un auxiliar pel que fa a l'elevació de clítics. No hi ha, però, plena coincidència en el comportament d'uns i d'altres. Si bé la proclitització converteix el modal o aspectual en un verb auxiliar, l'enclitització no li impedeix pas el doble comportament de verb principal i de verb auxiliar. Així, mentre a (66a)-(66b) el verb *vaig* funciona com un afix verbal tant si hi ha elevació del clític com no, a (67b) l'elevació del clític convertirà el modal en un afix verbal, però la situació de (67a) no li impossibilitarà el doble comportament. Els esquemes de (68) intenten expressar la diferència entre l'auxiliar i el modal.

- (68) a. [Vaig anar] hi
          V
b. Hi [vaig anar]
          V
c. [Podré] [anar-hi]
          V   O
d. [Podré anar] hi
          V
e. Hi [podré anar]
          V

Tot seguit presentem algunes proves que mostren com, tot i l'aparent paral·lisme, existeix divergència entre els auxiliars pròpiament dits i els modals i aspectuals.

a) La col·locació del quantificador de negació entre el verb finit i l'infinitiu, possible només quan el verb és principal (*vid.* § 1, f), és factible a les frases amb modal o aspectual si el clític no ha estat elevat. Si el verb és un auxiliar, en canvi, l'oració resultarà forçosament agramatical.

- (69) a. Puc no anar-hi
b. *Hi puc no anar
c. Ya empieza a no hacerlo
d. *Ya lo empieza a no hacer
e. *Vaig no anar-hi
f. *Hi vaig no anar

b) D'altra banda, la prova de la ruptura de la unitat verbal (*vid.* § 1, i)), que permet fer evident que el verb finit i l'infinitiu no formen un constituent verbal, només és aplicable quan el clític de l'infinitiu no ha estat traslladat.

- (70) a. Començo —encara que no t'ho creguis— a pensar-hi
b. *Hi començo —encara que no t'ho creguis— a pensar

- c. Podria —aunque parezca mentira— aceptar
- d. *Lo podria —aunque parezca mentira— aceptar

En el cas dels verbs auxiliars, mai no és possible de trencar la relació de components d'un constituent verbal. Vegem-ho a (71).

- (71) a. *Van —encara que no t'ho creguis— anar-hi
- b. *Hi van —encara que no t'ho creguis— anar

c) Si fins aquí hem presentat proves que mostren el comportament de verb principal dels modals i aspectuals quan no es dóna l'elevació de clíctic, observarem ara que aquests verbs, en les mateixes condicions, poden actuar com els auxiliars. Així, com aquests darrers, els modals i aspectuals no obstaculitzen la construcció passiva encara que el pronom feble cliticitzí en l'infinitiu. (*Vid.* § 1, b.)

- (72) a. El llibre [ha de ser] hi exposat
- b. El libro [puede ser] le entregado esta tarde

Per analogia, alguns verbs principals de contingut semàntic pròxim al dels modals i aspectuals permeten també el trasllat del clíctic complement de la completiva d'infinitiu. Alguns d'aquests verbs són *intentar*, *procurar*, *aconseguir*, etc., així com alguns verbs de moviment encara que no siguin emprats perifràsticament. Vegem-ho a (73).

- (73) a. Ho intentarem comprar
- b. La procurava veure
- c. Se lo iré a decir
- d. Nos lo vendrá a comunicar

Davant de fets com els de (73), cal cercar proves més clares que no pas l'elevació de clíctic per poder defensar plenament una doble anàlisi per als modals i aspectuals. La concordança entre clíctic i participi passat en català ens n'ofereix una.

El participi passat català pot concordar en nombre i gènere amb el seu clíctic d'objecte directe. Aquesta és la raó per la qual les frases de (74) són ambdues ben formades.

- (74) a. En Pere les ha vistes
- b. En Pere les ha vist

D'altra banda, el participi passat dels verbs modals i aspectuals pot concordar amb el clíctic objecte directe del verb no finit de la frase:

- (75) a. En Pere les ha pogudes veure
- b. En Pere els ha començats a veure
- c. En Pere no l'ha haguda de veure

La possibilitat de concordança entre el participi passat i el clíctic objecte directe de l'infinitiu no sembla donar-se, en canvi, en aquells verbs principals que admeten amb facilitat l'elevació de clíctic. Les oracions de (76) palesen la dificultat d'establir-hi aquest tipus de concordança.

- (76) a. ?? *No els ha intentats veure
 b. ?? *No les han procurades veure

Ultra això, en català hom pot introduir la subordinada d'infinitiu amb la preposició *de*. Així, doncs, les oracions de (77) són igualment ben formades.

- (77) a. En Pere evitarà venir
 b. En Pere evitarà de venir

Ara bé, hom no pot intercalar *de* entre un verb modal o aspectual i l'infinitiu,²⁹ entre un verb fronterer o quasi-modal com *voler* o *saber* i l'infinitiu

- (78) a. *En Pere pot de parlar
 b. *En Pere deu de parlar
 c. *En Pere volia de parlar

Els verbs com *intentar*, en canvi, poden portar una oració infinitiva encapçalada per *de*. La presència de la preposició, però, no permet l'elevació del clític complement de l'infinitiu, tal com palesen les oracions de (79).

- (79) a. En Pere ha intentat de contestar-les
 b. *En Pere les ha intentat de contestar
 c. *En Pere les ha intentades de contestar

Els fets presentats a (75)-(79) mostren clares divergències entre els modals i aspectuals i els verbs principals. La concordança del participi passat i el clític i la no admissió de la partícula introductora *de* caracteritzen els verbs que estudiem com a verbs no principals, tot i que en altres aspectes puguin funcionar com els verbs principals.

Busquem ara casos en què el doble comportament característic dels modals i aspectuals es manifesti alhora. Si tals oracions són possibles, caldrà acceptar que només una doble anàlisi, un tractament de reestructuració, en podrà donar compte.

Considerem les oracions següents:

- (80) a. En Pere diu que, finalment, les han pogudes acabar de redactar
 b. En Pere no creu que l'hagin haguda de començar a redactar
 c. *En Pere diu que els ha procurats començar a redactar

Els verbs *poder* i *haver de* de (80a) i (80b) presenten un doble comportament. En tant que verbs principals coapareixen lliurement amb un verb aspectual. Alhora, però, el participi passat de *poder* i *haver de* concorda amb el clític objecte directe del verb *redactar*, fet que no és factible a (80c) per al participi del verb *procurar*. Així, doncs, les oracions de (80) proclamen la necessitat d'un tractament de reestructuració o doble anàlisi també per al català.

Així mateix, és fàcil de trobar en occità casos en què modals i aspectuals presentin alhora condició de verb auxiliar i de verb principal. Vegem-ho tot seguit.

29. No cal dir que la presència de *de* és possible quan es tracta d'una preposició regida pel verb, per exemple, el verb aspectual *deixar de* o el modal *haver de*.

En aquesta llengua, la posició del clíctic és pre-verbal —excepte en oracions imperatives—, però, tal com assenyala Alibert (1935, p. 271), «*dins lo cas d'un grop verbal, la posició dels pronoms conjunts es varia segon que lo grop es sentit divisible o indivisible*». Així, a les oracions de (81) ambdós verbs formen un tot, per això el pronom apareix davant del modal. A (82), en canvi, el pronom complementa només l'infinitiu, ja que els dos verbs no constitueixen un verb complex.

- (81) a. O devi creire
b. Lo sauràs menar
c. Lo veni querre

- (82) a. Devi o creire
b. Sabi los comandar
c. Vendrà la querre

Considerem ara les oracions de (83), on es combinen verb auxiliar de temps compost i pronom clíctic.

- (83) a. Me som volgut venjar³⁰
b. Ai volgut me venjar
c. M'ai volgut venjar

A (83a) el verb *voler* es comporta com un auxiliar i juntament amb *venjar* formen un verb complex, tal com palesen l'auxiliar *èsser* i la posició del clíctic. Contràriament, a (83b) *voler* es comporta com un verb principal, ja que elegeix l'auxiliar, *aver*, i el pronom apareix davant de l'infinitiu. Ara bé, a (83c) *voler* actua alhora com a principal i com a auxiliar o afíx. En tant que principal, selecciona l'auxiliar de temps compost, i com a constituent d'un verb complex provoca que el pronom aparegui davant de tot.

Semblantment al català i l'occità, l'espanyol reclama també una doble anàlisi per a determinades construccions. Així, els verbs modals i aspectuals que apareixen a (84) actuen al mateix temps com a principals i com a auxiliars. D'una banda, *poder* coapareix amb *empezar a* sense ordre fix, i, de l'altra, admet la concordança en persona i nombre amb el SN *casas*. I el mateix podem dir de *empezar a*.

- (84) a. Se pueden empezar a construir casas
b. Se empiezan a poder construir casas

A l'apartat següent comentarem breument les propostes teòriques encaminades a donar compte dels fets exposats fins aquí.

3. Ja hem vist a l'apartat 1 que, per tal d'explicar el doble comportament dels modals i els aspectuals, Rizzi (1978) va proposar per a l'italià una regla transformacional de reestructuració, regla R, que canviava l'estructura d'un marcador

30. Probablement aquesta construcció perviu només en el dialecte central. Concretament, aquest exemple és citat per Alibert (1935), p. 271, d'un text del segle xv. Volem agrair a X. Lamuela les seves orientacions sobre l'occità.

sintagmàtic sense que això afectés els elements lèxics terminals. Aquesta regla permetia d'obtenir una oració simple a partir d'una estructura inicial composta. Si introduïem la regla R en la gramàtica del català, resultaria que l'estructura (85a) podria ésser transformada en l'estructura (85b).

(85) a. [En Pere [pot [e venir]]³¹

sv   o

b. [En Pere [pot venir]]
v

En el cas que el verb *venir* porti un complement clític, aquest haurà de romandre en la subordinada mentre no s'apliqui la transformació de reestructuració. Si l'aplica, però, es perdrà l'estructura complexa i el clític podrà ésser mogut davant del verb, que ara esdevindrà un verb complex. Així, doncs, si no té lloc el procés de reestructuració, obtindrem l'oració (86a). Altrament, l'oració resultant podrà ésser (86b).

(86) a. En Pere pot venir-hi

b. En Pere hi pot venir

Segons l'anàlisi de Rizzi (1978), els verbs modals i aspectuals serien verbs principals en l'estructura inicial de la derivació sintàctica. No obstant això, mitjançant l'aplicació opcional de la transformació R esdevindrien verbs auxiliars. És evident que aquesta proposta no pot ésser mantinguda en el marc actual de la Teoria Estàndard Ampliada, l'anomenada Teoria del Règim i del Lligam (*vid.* Chomsky (1981), (1982)), en els mateixos termes que en Rizzi (1978). La hipòtesi de la reestructuració entesa com una operació transformacional atorga un excessiu poder a la gramàtica. Una regla capaç de convertir una estructura bioracional en una estructura unioracional transgredeix un dels principis fonamentals de la teoria: el Principi de Projectió, el qual vetlla per la preservació de l'estructura al llarg de la derivació oracional (*vid.* Chomsky (1981), (1982)). Segons aquest principi, les relacions existents entre els elements oracionals al nivell de representació de la Forma Lògica (o nivell semàntic) han d'ésser les mateixes que s'establien als nivells de representació sintàctica, per tant, en l'estructura inicial i en l'estructura-O. Efectivament, la formació del verb complex [pot

venir] a (85b) provoca la desaparició de la relació existent a (85a) entre el verb *pot* i la completiva.

En el marc de la Teoria del Règim i del Lligam, s'han presentat diverses propostes per donar compte de la connexió entre les estructures de (85). D'entre totes, destaquem la de Burzio (1981), la de Zubizarreta (1982) i la de Manzini (1983). Per raons de limitació d'espai, ens cenyirem a comentar breument i esquemàtica les dues darreres.

Zubizarreta (1982) concep la relació entre els dos components del verb complex de (85b) com la d'un afix que es troba lligat a un verb el qual ell modifica. No es tracta, no obstant això, d'un procés d'afixació lèxica, sinó d'una afixació de tipus sintàctic. La relació de modificació, per a Zubizarreta, és una relació establerta entre un element no nuclear (en aquest cas l'afix) i una pro-

31. L'element *e* representa aquí un element fonèticament buit, sense realització fonètica, subjecte de la frase en infinitiu.

jecció d'un element nuclear. Heus-ne aquí la definició tal com apareix a Zubizarreta (1982, p. 126):

α modifica β en les configuracions següents:

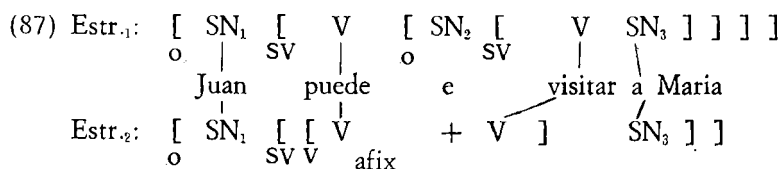
(a) [..... α ..... β .....]

(b) [..... β ..... α .....]

- si (i) γ és una projecció de β
 (ii) γ domina immediatament β i α
 (iii) α = Adj., Adv., Verb.

Aquesta definició permet d'establir un paralelisme entre el comportament de determinats adverbis modals i el paper de predicat adjunt³² que en algunes llengües romàniques poden tenir els verbs modals i aspectuals.

D'altra banda, sabem que els verbs modals i aspectuals es comporten alhora com a verbs autònoms. Així, doncs, Zubizarreta proposa dues estructures paral·leles per a les oracions que contenen aquests verbs. Vegem-ho a l'exemple (87), extret de Zubizarreta (1982, p. 161).

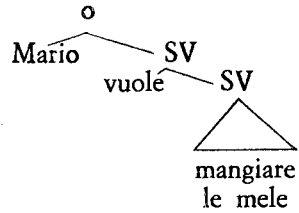
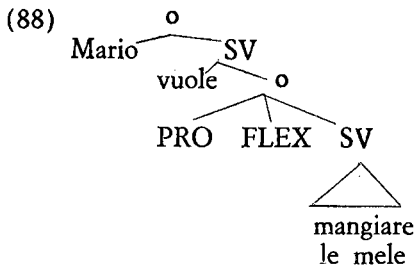
A (87), *poder*, per les seves propietats lèxiques, és a la vegada un verb que pren una oració com a argument i un verb que s'afixa a *visitar*, per tal de modificar-lo. Amb aquesta anàlisi, hom dona compte del fet que aquests verbs puguin actuar simultàniament com a verbs autònoms i com a verbs lligats. Per tant, aquests verbs podran ésser associats a un parell d'estructures paral·leles a tots els nivells de la representació sintàctica i semàntica. Però només una de les estructures, la més reduïda, serà pertinent per a la representació fonètica.

Manzini (1983) torna a considerar la reestructuració com un procés gramatical, un procés, però, que comporta l'existència de més d'una estructura per a una sola oració en un determinat nivell de representació sintàctica o semàntica. Aquestes estructures —a diferència de Zubizarreta (1982)—no són concebudes paral·leles o simultànies, sinó com una projecció d'un marcador sintagmàtic amb unes determinades característiques³³ en un altre marcador sintagmàtic.

Un marcador sintagmàtic deriva de l'altre a partir de la supressió de material no lèxic o per moviment, de manera que mai no es transgredeixi el Principi de Projecció. Així, doncs, el procés de reestructuració és representable per un conjunt de marcadors sintagmàtics. Vegem-ho en un exemple italià extret de Manzini (1983, p. 23). El verb de reestructuració és *volere*, verb fronterer que és subcategoritzat al mateix temps com un verb principal que pot reclamar una estructura de control i, opcionalment, com un verb auxiliar que modifica el nucli d'un SV.

32. Per al funcionament dels verbs modals i aspectuals com a predicats adjunts, *vid.* Zubizarreta (1982), ps. 164 i ss.

33. *Vid.* Manzini (1983), ps. 15 i ss.

El marcadore sintagmàtic de la dreta pot ésser derivat del marcadore sintagmàtic de l'esquerra per elisió dels constituents PRO i FLEXIÓ i, de retruc, del nus O incrustat, com a conseqüència de l'elisió del seu nucli: FLEX. Res no impedeix aquesta elisió perquè no afecta cap element lèxic. No seria possible, en canvi, l'elisió de FLEX si es tractés d'una frase en subjuntiu, ni tampoc l'elisió del subjecte subordinat encara que fos fonèticament nul, és a dir, *pro* (entre altres raons perquè portaria marca de Cas).

Al marge de com es pugui concebre el mecanisme de reestructuració, no hi ha ja cap dubte de la conveniència de la seva presència en la gramàtica d'algunes llengües per explicar fenòmens com els que hem exposat en l'apartat 2, ja que representa possiblement l'intent més seriós i fecund dins la GGT de superar els plantejaments excessivament esquemàtics de què havia estat objecte la noció d'auxiliaritat. D'altra banda, ultra col·laborar a la caracterització sintàctica d'aquest fenomen, permet d'establir una franja entre els verbs principals i els pròpiament auxiliars que fins ara mai no havia estat explorada ni caracteritzada en termes clars i precisos.

MARIA LLUÏSA HERNANZ i GEMMA RIGAU

BIBLIOGRAFIA

- ALIBERT, 1935
- BELLO, 1874
- BENOT, 1910
- BOSQUE, 1979
- BURZIO, 1981
- CHOMSKY, 1981
- CHOMSKY, 1982
- ESPINAL, 1983
- FERRATER, 1968
- FONTANELLA DE WEINBERG, 1970
- GARCÍA, 1967
- GROSS, 1975
- HERNANZ, 1980
- MANZINI, 1983
- MARTÍNEZ, 1977
- MOLL, 1952
- MOLL, 1968
- NEWMeyer, 1975
- OTERO, 1972
- OTERO, 1973
- RIZZI, 1978
- SCHROTEN, 1974
- SOLA, 1973
- ZUBIZARRETA, 1982
- L. ALIBERT, *Gramatica occitana según los parlars lengadocians* (Tolosa de Llenguadoc 1935).
- A. BELLO, *Gramática de la lengua castellana* (con Notas de R. J. Cuervo) (Buenos Aires 1970).
- E. BENOT, *Arte de hablar. Gramática filosófica de la lengua castellana* (Madrid 1910).
- I. BOSQUE, *Perspectivas de una lingüística no discreta*, dins F. ABAD et alii, *Metodologia y gramática generativa* (Madrid 1979).
- L. BURZIO, *Intransitive verbs and Italian auxiliaries* (tesi doctoral, MIT, 1981).
- N. CHOMSKY, *Lectures on government and binding* (Dordrecht 1981).
- N. CHOMSKY, *Some concepts and consequences of the theory of government and binding* (Cambridge 1982).
- M. T. ESPINAL, *Els verbs auxiliars en català* (Bellaterra 1983).
- G. FERRATER, «Les gramàtiques de Pompeu Fabra», dins *Sobre el llenguatge* (Barcelona 1968).
- M. B. FONTANELLA DE WEINBERG, *Los auxiliares españoles*, «Anales del Instituto de Lingüística», x (1970).
- E. GARCÍA, *Auxiliaries and the criterion of simplicity*, «Language», 43, 4 (1967), ps. 853-870.
- M. GROSS, *Méthodes en syntaxe* (Paris 1975).
- M. L. HERNANZ, *Las perífrasis verbales de infinitivo en español: hacia una posible solución transformacional*, «REL», 10, 2 (1980), ps. 411-443.
- R. MANZINI, *Restructuring and reanalysis* (tesi doctoral, MIT, 1983).
- J. MARTÍNEZ, «Poder» más infinitivo, «Archivum», 27-28 (1977), ps. 397-414.
- F. DE B. MOLL, *Gramática histórica catalana* (Madrid 1952).
- F. DE B. MOLL, *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears* (Palma de Mallorca 1968).
- F. NEWMeyer, *English aspectual verbs* (l'Haia 1975).
- C. OTERO, *Acceptable ungrammatical sentences in Spanish*. «Linguistic Inquiry», 3, 2 (1972), ps. 233-242.
- C. OTERO, *Agrammaticality in performance*, «Linguistic Inquiry», 4, 4 (1973), ps. 551-562.
- L. RIZZI, «A restructuring rule», dins *Issues in Italian syntax* (Dordrecht 1978).
- J. SCHROTEN, *En torno a los verbos perifrásticos del español. Un análisis sintáctico transformacional*, «RFE», 57 (1974), ps. 35-63.
- J. SOLA, «Concordança del participi passat», dins *Estudis de sintaxi catalana* (Barcelona 1973).
- M. L. ZUBIZARRETA, *On the relationship of the lexicon to syntax* (tesi doctoral, MIT, 1982).